

S Fellerima po Mljetu

Muž i ja imali smo od mladih dana ambiciozan plan da posjetimo sve veće hrvatske naseljene otoke, a tom se planu baš Mljet najdulje odupirao. Kad bismo naumili poći onamo, uvijek se ispriječilo nešto u zadnji čas, pa smo ga posjetili tek u lipnju 2019. godine. Kao zadnji od velikih otoka.

A opet, koliko je dugo Mljet već bio u meni?! Dugo. I nije se uopće nalazio na moru, do njega se nije stizalo trajektom Prapratno – Sobra nego tramvajem do Džamije (Trga N, Žrtava fašizma, kratko Hrvatskih velikana, pa opet Žrtava fašizma), a onda još nekoliko koraka do Kraševe 28, danas Bauerove, no dok smo mi onamo odlazili, ulica se zvala Kraševa. Broj je ostao isti, stanovnici na trećem katu (bez lifta) promijenili su se. Ondje su živjeli naši prijatelji Felleri, Viktor i Vera (njihova odrasla djeca već su se bila od njih odselila). Pa što je ondje radio Mljet? Jednostavno se onamo naselio, spremio što je od jednoga davnog Mljeta još ostalo. Sa zida me gledao blag stariji gospodin u malo čudnoj pozi i mekim smeđim tonovima: sjedio je u naslonjaču, jednu je ruku prebacio preko visokoga naslona, pa se činio nekako iskrivljen. Bio je to Miroslav Feller, Viktorov otac. S drugoga mračnog portreta gledalo me strogo ušiljeno lice jedne žene, Marije Feller r. Vrbančić (a ne Vrbanic, kako pogrešno piše u monografiji o Anki Krizmanić iz pera Ivanke Reberski, 1993), Viktorove majke. Bilo je ondje i nekoliko crteža lijepe dječje glavice, a sve su bili radovi Anke Krizmanić dok je i ona boravila na Mljetu. Dijete na tim slikama naš je (sada već pokojni) prijatelj Viktor Feller, kojega su na Mljetu, u Babinim kućama (a piše mu se Govedari), porodili 1938. sami roditelji (mama liječnica i tata nesvršeni student medicine) u svojoj

izoliranoj kući ambulanti. Anka Krizmanić bila je Viktorova krsna kuma i prva portretistica. Mljet je, eto, prije bio u meni nego ja na njemu. Neću poći tragom Odiseja i njegove nimfe Kalipso (Jasen Boko dokazuje da je tip zapeo upravo na Mljetu i ostao deset godina; svojoj Penelopi nije baš hrlio). Poći ću tragom Fellerā.

Viktorov otac (u svojem rukopisu iz 1936, objavljen tek 2015, sam sebe zove Don Kihot na otoku Mljetu, a svoju ženu Sanča) stigao je na Mljet 1936. na krilima vjetrenjača, želeći svojim novcem (nasljedstvo od djeda ljekarnika Eugena Viktora) kupiti seljanima mreže i opremu za ribolov, pa im je osnovao i ribarsku zadrugu da dalje sami ribare na profesionalnijoj osnovi. Svoju je zamisao i ostvario, zadruga je bila na mjestu gdje je danas jedini hotel na Mljetu (Odisej u Pomeni), ali je doživjela tipičan kraj mnogih hrvatskih priča: trzavice, nepovjerenja, iskorištavanja, jal, podmetanja doveli su do propasti i ideje i njezina ostvarenja. Miroslav Feller (u obitelji su ga zvali Juk) bio je i pionir reklame, 1928. osnovao je u Zagrebu Imago, zavod za znanstveno proučavanje reklama, u čemu su kao likovnjaci djelovali slikari Sergije Glumac i Anka Krizmanić. Tako se na Mljetu tih dana našlo na brzu ruku skupljeno društvanje, doktorica (Sanča) napustila je zagrebačke klinike i otišla raditi u neopremljenu seosku ambulantu na terenu, a slikarica Anka Krizmanić nije trebala tražiti motive za svoje slike. Sami su joj dolazili. U Fellerovu zagrebačkom stanu vidjela sam i njezine tamne borove kako svojim čvorugavim krošnjama uranjaju u Veliko i Malo jezero, dok se u pozadini nazire benediktinski samostan na otočiću sv. Marije. Čula sam od Viktora i ime na nekih lokaliteta, no sve dok nisam došla na Mljet, bila su mi samo zvonka i apstraktna (Pomjenta, na primjer). Danas bih ga slušala s više razumijevanja.

Zanimljivo, Mljet je otok, a na sebi ima dva slana jezera, uz slatine i blatine, te još jedan otočić, onaj sv. Marije (na kojem su benediktinci iz Gargana u Apuliji podigli samostan i crkvu u romaničkom stilu, za svaki slučaj kao tvrđavu s obrambenom kulom, jer vremena su bila nesigurna, a kod nas su uvijek takva). Danas su

Veliko i Malo jezero te otočić sv. Marije dio nacionalnoga parka, najstarijega na Sredozemlju (1960). Sve sam te ljude (i još mnoge druge) imala u glavi dok sam hodala po dobro uređenim biciklističko-pješačkim stazama uz jezera, dok sam tražila i našla zgradu stare ambulante gdje je Viktor rođen, dok sam gledala iste one prizore iz Babinih kuća koje su gledali i ti davni Felleri, dok sam se vozila brodićem na otočić gdje je još 1980-ih bio moj sinčić sa svojom tetkom u hotelu (radio je od 1961. do 1991), a na njemu me dočekala, kao i uvijek, literatura. Pisci iz moje raskupusane knjige iz starije hrvatske književnosti (Mihovil Kombol), a posebno dva dubrovačka pjesnika koja su ovdje boravila, Mavro Vetranović i Ignjat Đurđević. Nisu bili puki prolaznici. Vetranović (1482–1576) obavio je na Mljetu pripreme za svoj ulazak u benediktinski red, a poslije je bio i prvi predstojnik Mljetske kongregacije i opat samostana, kao i Ignjat Đurđević (1675–1737). Đurđevićev satirični ep *Suze Marunkove iliti tužba ljuvena Marunka Mljećanina za Pavicom babopoljskom* događa se, dakako, na Mljetu. Satiričnih pasusa ima i u Fellerovu tekstu, i to o akademiku Branimiru Gušiću, liječniku, geografu i antropologu, no animozitet je valjda bio osobne naravi, a mrtva usta ne govore, pa tko će danas znati što je i kako je bilo. No po Gušiću se zove dugačka šetnica uz jezera, a po Felleru ništa.

O Mljetu smo od Viktora i Vere slušali za dugih večeri u nekoć ugodnu Severinu na Kupi, gdje smo imali vikendice. A onda se dogodilo ono što se sve češće događa: dok sam mogla koga što pitati i dobiti odgovor, nisam pitala. Danas više nemam koga što pitati. Mislim da Viktora ne bih ništa ni pitala. Samo bih ga pažljivije slušala.

(Godište XXVII, broj 665–666, 12. rujna 2019.)